

Nr C 564
December 2020

Hur kan bilpooler bidra till ett mer hållbart arbetsresande?

Sönke Behrends

Författare: Sönke Behrends, IVL Svenska Miljöinstitutet

Medel från: Energimyndigheten

Rapportnummer C 564

ISBN 978-91-7883-236-1

Upplaga Finns endast som PDF-fil för egen utskrift

© IVL Svenska Miljöinstitutet 2020

IVL Svenska Miljöinstitutet AB, Box 210 60, 100 31 Stockholm

Tel 010-788 65 00 // www.ivl.se

Rapporten har granskats och godkänts i enlighet med IVL:s ledningssystem

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Summary	5
Projektets syfte	6
Bilpooler för arbetsresor.....	7
Ett verktyg för att bidra företagens mål	7
Tillgänglig arbetsplats	7
Hållbarhet	7
Organisationens personal	7
Ekonomi	7
Hinder för en större användning	8
Begränsad konkurrenskraft.....	8
Begränsat stöd i parkeringspolicies	8
Begränsat stöd i resepolicies.....	8
Slutsatser.....	9
Rekommendationer	9
Arbetsgivare	9
Fastighetsägare	10
Kommuner	10
Fortsatt arbete	11

Sammanfattning

Bilpooler för arbetsresor kan påverka hur anställda reser till och från jobbet. När anställda kör privat bil i tjänsten är det sannolikt att även pendling till och från arbetet sker med bil. Om man slipper använda privat bil till tjänsteärenden ges den anställde möjlighet att resa miljöanpassat till arbetet. Det finns därför en samband mellan arbetsresor och pendling till och från arbetsplatsen.

Projektets mål har varit att ge rekommendationer hur arbetsgivare och fastighetsägare kan erbjuda förutsättningar för bilpoolstjänster som kan bidra till ett mer hållbart arbetsresande. För att besvara frågeställningarna i projektet har vi intervjuat både arbetsgivare och fastighetsägare i Göteborgsområdet för att undersöka parkerings- och resepolicyer samt hur aktörerna ser på bilpoolstjänster och sina roller för hållbart arbetsresandet.

Resultatet visar att bilpooler i dagsläget används i en väldigt begränsad omfattning i företagen som ingick i fallstudien. Detta beror delvis på att bara ett fåtal arbetsresor kräver en bil. De flesta arbetsresor i de studerade företagen kan utföras med kollektivtrafik. I de fallen där det behövs en bil för arbetsresor är det ofta arbetstagarens privatbil som används. Hinder för en större användning är att bilpoolstjänsterna ofta bedöms som betydligt dyrare än resor med egen bil samt utformningen av arbetsgivarens egna parkerings- och resepolicy.

Även om dagens förutsättningar begränsar användningen av bilpoolstjänster för arbetsresandet, finns det en tydlig potential för bilpooler att bidra till ett mer hållbart arbetsresande. För detta krävs det en tydligare reglering av parkering vid arbetsplatsen samt en marknadsmässig prissättning, tydliga resepolicyer för användandet av den privata bilen för arbetsresor, och en tydlig organisation och ansvar mellan fastighetsägarna och arbetsgivarna.

Summary

Carpools for business trips can affect how employees travel to and from work. When employees drive their private car for business trips, it is likely that commuting to and from work also takes place by car. Access to carpool services for business trips enables the employee to travel to work with more environmentally friendly modes. There is therefore a connection between the mode choice for business travel and commuting.

The project's goal has been to provide recommendations on how employers and property owners can provide conditions for carpool services that can contribute to more sustainable business travel and commuting. To answer the questions in the project, we interviewed both employers and property owners in the Gothenburg area to investigate parking and travel policies as well as their perspectives on carpool services and their roles for sustainable business travel.

The results show that carpools are currently only used to a very limited extent in the companies that were included in the case study. This is partly because only a few business trips require a car. Most business trips in the studied companies can be carried out by public transport. In cases where a car is needed for business travel, it is often the employee's private car that is used. Obstacles to greater use are the carpool's perceived costs in comparison to the cost for compensating private car use, as well as limited support in the employer's parking and travel policies.

Although today's conditions limit the use of carpool services for business travel, there is a clear potential for carpools to contribute to more sustainable business travel. Required measures include a clearer regulation of parking spaces at the workplace as well as market pricing, clear travel policies for the use of the private car for business travel, and a clear organization and responsibility between property owners and employers.

Projektets syfte

En omställning till mer hållbara transporter i städer är en förutsättning för att lösa så väl globala som lokala utmaningar. Samtidigt som man vill begränsa de negativa konsekvenserna av ökade transporter så vill man inte inskränka människors möjlighet att förflytta sig och resa till och från arbetsplatser, fritidsintressen, butiker och andra aktiviteter. Åtgärder som ge alternativ till resandet med den privatägda bilen kan därför bidra till att lösa transporternas miljöproblem.

Allt fler studier visar att tillgång och prissättning till parkering vid bostaden påverkar valet av transportslag. Fler och billiga parkeringsplatser innebär att bilen används oftare, även i områden med god tillgång till kollektivtrafik. Färre och dyrare parkeringsplatser kan alltså vara ett viktigt verktyg för att minska trängsel och utsläpp från bilar. Samtidigt kvarstår frågan om hur människors rörlighet och tillgänglighet ska kunna tillgodoses. Olika mobilitetstjänster såsom bilpooler kan vara ett sådant alternativ. De senaste åren har mer flexibla parkeringsnormer införts där man minskat antalet parkeringsplatser per lägenhet givet att det har kunnat erbjudas ett annat alternativ till privat bilägande, såsom bilpool.

Det är sannolikt att även valet av transportslag för arbetsresor påverkas av tillgång och prissättning till parkering och mobilitetstjänster. Vissa arbetsresor, till exempel resor till kunder eller resor inom verksamheten, kräver en bil och i många företag är det vanligt att dessa resor utförs med de anställdas privata bilar. När anställda kör privat bil i tjänsten är det sannolikt att även pendling till och från arbetet sker med bil. Det finns därför en samband mellan arbetsresor och pendling till och från arbetsplatsen. Därför kan bilpooler för arbetsresor påverka hur de anställda reser till och från jobbet. Om man slipper använda privat bil till tjänsteärenden ges den anställde möjlighet att resa miljöanpassat till arbetet.

Det finns inte mycket forskning och studier om sambandet mellan parkering och bilpooler vid arbetsplatsen. Projektets syfte har varit att analysera detta samband för pendling och arbetsresor. Målet har varit att ge rekommendationer hur arbetsgivare och fastighetsägare kan erbjuda förutsättningar för bilpoolstjänster som kan bidra till ett mer hållbart arbetsresande.

För att besvara frågeställningarna i projektet har ett antal aktiviteter genomförts. Det första steget var en litteraturstudie för att identifiera faktorer som påverkar arbetsresandet med bil samt bilpoolens för- och nackdelar för arbetsresor. I nästa steg har arbetsgivare och fastighetsägares drivkrafter och hinder för arbetsresor med bilpool kartlagts. Som studieobjekt valdes flera arbetsplatser i Göteborgsområdet. De valda arbetsplatserna representerade olika förutsättningar för bilpooler, till exempel typ av företag (värdedrivna vs. kommersiella), typ av stadsmiljö (city vs. förort) och typ av arbete (arbetsgivare i olika branscher som har olika behov av arbetsresor). Intervjuer med både arbetsgivare och fastighetsägare har genomförts för att undersöka parkerings- och resepolicy samt hur aktörerna ser på bilpoolstjänster och sina roller för hållbart arbetsresandet. För att få en förståelse för bilpoolsmarknaden har även intervjuer med bilpooloperatörer genomförts.

Denna rapport är ett delresultat från forskningsprojektet Parkeringsnormer och mobilitetstjänster som bedrevs 2018 till 2020 med medel från Energimyndigheten. Rapporten beskriver först bilpoolens potential för att bidra till hållbart arbetsresande. Därefter beskrivs de hindren för en större användning av bilpooler för arbetsresor. Rapporten avslutas med ett antal rekommendationer för arbetsgivare, fastighetsägare och kommuner.

Bilpooler för arbetsresor

Ett verktyg för att bidra företagens mål

Bilpoolen kan vara ett verktyg som företagen har till sitt förfogande i hållbarhetsarbetet.

Tillgänglig arbetsplats

I många stadsområden sker en förtätning vilket medför ett ökat antal resor till och från förtätade områden. Samtidigt minskar antalet parkeringsplatserna när nybyggnation sker på markparkering. För att säkerställa en god tillgänglighet måste omfattningen av bilresor till området minska. Förtätningen kräver därför ett aktivt arbete med hållbart resande och olika mobilitetslösningar som säkerställer en god tillgänglighet med andra färdmedel än privatbil. En bilpool för arbetsresor kan vara en pusselbit i detta arbete. De anställda får enklare att välja andra färdmedel till arbetet om de inte måste använda den privata bilen i tjänsten.

Hållbarhet

När anställda kör privat bil i tjänsten har arbetsgivaren ingen möjlighet att säkerställa att resorna utförs med miljövänliga och säkra bilar som ofta krävs enligt organisationernas resepolicy. Detta kan dock krävas i avtal med bilpoolsoperatören så att poolbilarna är miljövänliga och trafiksäkra.

Bilpoolen kan också användas för att marknadsföra företagets hållbarhetsarbete, speciellt när bilpoolen består av miljövänliga bilar, till exempel elbilar.

Organisationens personal

Bilpoolen kan bidra till att företagen upplevs som attraktiva arbetsgivare. Att kräva att anställda ska ha en egen bil för att utföra sitt arbete kan vara problematiskt. Efterfrågan på bilpooltjänster kan öka bland anställda som inte har egen bil eller vill åka kollektivtrafik alternativt cykla till jobbet.

Dessutom kan arbetsgivaren via bilpoolen säkerställa att de anställda färdas säkert i tjänsten. När anställda använder privat bil för arbetsresor har arbetsgivaren ingen möjlighet att säkerställa samma höga trafiksäkerhetsstandard som i organisationens tjänstebilar via bilpool.

Ekonomi

För arbetsgivare som har en egen fordonsflotta för arbetsresor kan ett byte till en kommersiell bilpool ge möjlighet att minska kostnaderna. Eftersom bilpoolen delas med andra aktörer krävs färre fordon. Vidare sköts service och underhåll för fordonen av bilpoolsoperatören. Dessutom är poolbilarna både öppna för företag och privatpersoner vilket möjliggör en högre nyttjandegrad av fordonsparken. Under dagarna körs poolbilarna i tjänst och på kvällar och helger är det privatpersoner som hyr bilarna. En bilpool ger därför möjligheten till en lägre totalkostnad för arbetsgivare jämfört med att ha en egen fordonsflotta.

Hinder för en större användning

Flera företag har ett avtal med ett bilpoolsföretag och erbjuder bilpoolstjänster till sina anställda för arbetsresor. Hur ofta bilpoolen används är dock oklart eftersom arbetsgivarna ofta inte gör uppföljningar, så statistik om korta arbetsresor saknas. Men enligt arbetsgivarnas bedömning (i fallstudien) används i dagsläget bilpool i en väldigt begränsad omfattning. Detta beror delvis på att endast ett fåtal arbetsresor i de studerade företagen kräver en bil. De flesta arbetsresor kan utföras med kollektivtrafik. I de fallen där det behövs en bil för arbetsresor är det ofta arbetstagarens privatbil som används, speciellt för resor som har start- eller målpunkt i bostaden. Nedan beskrivs några hinder som begränsar en större användning av bilpooler.

Begränsad konkurrenskraft

En kombination av fasta månadsavgifter och rörliga avgifter vid användning (pris per kilometer och/eller timme) är vanliga prismodeller för bilpoolstjänster. Arbetsgivare föredrar en prismodell som baseras på rörliga avgifter istället för ett fast prisupplägg där man endast tar ut en fast månadsavgift. Detta kan vara problematiskt för bilpoolsoperatörerna som inte får några intäkter när bilarna står stilla. För att minska riskerna för bilpoolsoperatörerna behöver deras verksamheter ha större marginaler, vilket kan leda till högre totalkostnader för arbetsgivaren.

Detta kan i sin tur leda till att bilpooltjänsterna bedöms vara för dyra även om företagen generellt är beredda att betala mer för hållbarhet. Fallstudieföretagen ser därför sällan ekonomiska incitament att uppmuntra anställda att använda bilpoolen istället för den privata bilen. Eftersom bilpooltjänsterna bedöms vara dyrare för företaget än resor med den egna bilen finns det för vissa företag en målkonflikt mellan ekonomiska och miljömässiga mål.

Begränsat stöd i parkeringspolicies

Tillgång till parkering vid arbetsplatsen är en känslig fråga för arbetsgivarna i studien. De anser att det är viktigt att erbjuda lättillgängliga och billiga parkeringsplatser för att vara en attraktiv arbetsgivare. Parkering är därför inte bara en mobilitets- och miljöfråga utan även en personalfråga. Att kunna erbjuda parkering för sina anställda anses vara viktigt för att kunna attrahera attraktiv arbetskraft eller behålla kompetens. Parkeringens betalsystem speglar därför sällan kostnaden för den effektiva tiden som parkeringen används. Istället tillämpas ofta ett fast pris per månad eller år, vilket innebär ett omvänt incitament eftersom kostnaden per dag blir lägre ju oftare man parkerar.

Från ett miljö- och tillgänglighetsperspektiv är båda fastighetsägarna och arbetsgivarna medvetna om nödvändigheten att minska tillgången till parkering samt att införa parkeringspriser som speglar kostnaden för den faktiska tiden som parkeringen används, istället för fasta priser per månad eller år. I vissa fall är det dock den otydliga organisationen och ansvarsfördelningen mellan aktörerna som gör det svårt att hantera konflikterna mellan att vara en attraktiv arbetsgivare och miljömål som innebär att implementera de nödvändiga ändringarna.

Begränsat stöd i resepolicies

Företagens resepolicies reglerar längre arbetsresor men inte nödvändigtvis de korta arbetsresorna. Där det finns regler för korta arbetsresor har många företag som policy att ge ersättning för

nödvändiga resor med den privata bilen. Däremot saknas ofta tydlighet om vad som är en nödvändig resa med bil. I vissa fall hänvisas till bilpoolen för korta arbetsresor med det saknas rutiner för uppföljning och efterlevnad av reglerna.

Slutsatser

Även om dagens förutsättningar begränsar användningen av bilpooltjänster för arbetsresandet, finns det en tydlig potential för bilpooler att bidra till ett mer hållbart arbetsresande. Det finns ett antal möjliga åtgärder för arbetsgivare, fastighetsägare och kommuner att förbättra bilpoolens möjligheter att bidra till hållbara arbetsresor.

Rekommendationer

Arbetsgivare

För att kunna styra över arbetsresor med egen bil till bilpooler och andra effektiva färdmedel behöver bilpooltjänster matcha behoven av arbetsresor. Arbetsgivare saknar dock ofta detaljerad kunskap om hur de anställda reser i tjänsten. Det är därför viktigt att arbetsgivarna följer upp resandet för att kunna förstå vilka behov de anställda har.

Vidare behövs det en tydligare bild av kostnaderna för arbetsresor med egen bil. Vissa företag upplever att bilpooltjänsterna är betydligt dyrare än resor med egen bil, men det finns indikationer på att man i dessa fall inte tar med samtliga kostnader för bilersättningen i beräkningarna. Det gäller till exempel arbetsgivaravgiften på bilersättningens skattepliktiga del och reseräkningarnas administrationskostnader.

Avtalet mellan bilpoolsoperatör och kund spelar en viktig roll för bilpoolens konkurrenskraft. Bilpooltjänster kan vara komplexa vilket gör att det behövs en förståelse parterna emellan för hur efterfrågan på bilpooltjänster ser ut. En generell rekommendation för arbetsgivare är att minimera antalet skullkrav i en upphandling, till exempel krav på bilen eller avgiftsmodellen. För många specifika krav kan leda till att det blir omöjligt för bilpoolsoperatörerna att lägga ett anbud. Det är därför viktigt att det finns en dialog mellan arbetsgivarna och bilpoolsoperatörerna innan upphandlingen drar igång.

En avgiftsmodell med bara rörliga avgifter anses vara fördelaktigt för arbetsgivarna, eftersom det i så fall bara finns kostnader när bilarna användas. Detta kan dock leda till högre totalkostnader eftersom bilpoolsoperatörerna behöver ha högre marginaler om det inte finns en grundläggande intäkt per fordon i botten. En fast månadsavgift bidrar istället till bättre planeringsmöjligheter för bilpoolsoperatörer vilket minskar risken att de får ekonomiska problem, vilket även ligger i arbetsgivarnas intresse.

Vidare är det viktigt att arbetsgivarna inte begränsar användningen av bilpoolen för privat bruk och för externa användare. Den komplementära användningen på kvällar och helger kan ge ett viktigt bidrag i den ekonomiska kalkylen för bilpoolsoperatörerna och på detta sätt minskar arbetsgivarens kostnader för tjänsten. Dessutom bidrar den privata användningen till att marknadsföra bilpoolen.

Utöver upphandlingen behöver arbetsgivarna anpassa parkeringsregler och resepolicy. Parkering vid arbetsplatsen ska inte vara avgiftsfri eller subventionerad och kostnaderna ska baseras på den effektiva tiden som parkeringen används. I resepolicyen ska det vara tydligt att ingen ersättning ges för användning av privat bil i tjänsten i situationer när det fungerar med bilpool. Dessutom är det viktigt att det finns rutiner för uppföljning så att reglerna verkligen följs.

Slutligen är det viktigt att förstå att det inte räcker med att handla upp en bilpooltjänst samt anpassa parkerings- och resepolicyen. För att lyckas krävs det framförallt de anställdas medvetenhet och beteendeförändringar, vilket kräver tid och engagemang i det interna arbetet hos arbetsgivaren.

Fastighetsägare

Fastighetsägarna kan bidra till att stärka bilpoolens konkurrenskraft genom att tillgodose den nödvändiga infrastrukturen. Detta gäller framförallt för parkeringsplatser där fastighetsägare kan ställa bilpoolen till förfogande på strategiska platser. Dessutom kan fastighetsägarna genom gratis eller subventionerad parkering för bilpoolsbilar minska bilpoolens kostnader. Vidare kan fastighetsägarna sätta upp skyltar och se till att bilpoolen blir synlig och integreras med andra mobilitetsåtgärder som till exempel lånecyklar, elsparkcyklar etcetera.

Vad gäller arbetsplatsparkeringen så kan fastighetsägarna införa marknadsmässiga priser som speglar kostnaden för den faktiska tiden som parkeringen används istället för fasta priser per månad eller år. Detta ger incitament för anställda som vanligtvis pendlar med bil att resa kollektivt, cykla eller gå till arbetet, vilket i sin tur ökar incitamenten att använda bilpoolen för arbetsresor.

Slutligen kan fastighetsägarna bidra till att marknadsföra bilpoolen bland arbetsgivarna i sitt långsiktiga arbete för sina hyresgäster.

Kommuner

Ett hinder för större användning av bilpoolstjänster för arbetsresor som identifierades i denna studie är den otydliga organisation och ansvarsfördelning mellan fastighetsägare och arbetsgivare vad gäller parkeringsreglerna. Här kan kommunen ta ett större ansvar. Genom att samla fastighetsägare, större arbetsgivare och andra verksamheter i ett geografiskt område, kan kommunen se till att åtgärderna i de olika organisationer samordnas så att de gemensamt främjar användandet av bilpooler för arbetsresor. Detta kan till exempel göras i en grön transportplan som är ett verktyg för att integrera trafikplanering med stadsplanering. Med en grön transportplan kan kommunen tillsammans med arbetsgivare, byggherrar, fastighetsägare, kommersiella hyresgäster och andra berörda aktörer ta ett helhetsgrepp för att resande och godsleveranser till och från ett område ska bli mer hållbara. Ett viktigt åtagande som kommunen själv kan göra i detta sammanhang är att utveckla möjligheten att resa med kollektivtrafik och cykla till området, samt att anpassa parkeringsavgifterna på omgivande parkeringar.

Fortsatt arbete

Följande frågeställningar kan vara intressanta för fortsatta studier på området:

En viktig fråga är vilken aktör som ska vara avtalspart med bilpoolsoperatören. Eftersom det behövs en förståelse för hur efterfrågan på bilpoolstjänster ser ut är det fördelaktigt med ett direkt avtal med arbetsgivaren. Å andra sidan finns det argument som talar för fastighetsägaren som mellanhand mellan bilpoolsoperatör och arbetsgivarna. För det första kan det finnas skalfördelar eftersom den valda bilpoolen i så fall kan användas av flera arbetsgivare istället för att det finns flera bilpooler i området. Dessutom kan bilpoolen förbättra fastighetsägaren mobilitetserbjudandet till hyresgästerna. Även för kommunerna kan det vara fördelaktigt eftersom det möjliggör för bilpoolsåtgärder i mobilitetsavtalen som kommunen bara kan skriva med fastighetsägaren men inte med arbetsgivare. Detta innebär ett dilemma, eftersom man i många fall inte vet vilka verksamheter som kommer att flytta in i fastigheterna när mobilitetsavtalen tecknas. Här finns ett behov av att undersöka vilka förutsättningar som påverkar lämplig organisationsmodell och på vilket sätt.

Fastighetsägarna är villiga att bidra till bilpoolens infrastruktur och att tillgodose parkeringsplatser och skyltar. En viktig fråga i samband med elektrifieringen är hur fastighetsägarna kan bidra med laddstolpar och el för att främja bilpoolens konkurrenskraft. Det finns flera organisationsmodeller för ansvar och drift och det återstår att se vilken modell som är lämpligast.

I flertalet av företagen som ingick i undersökningen finns en stark bilnorm. Implementeringen av de nödvändiga parkerings- och resepolitier kommer därför troligtvis att stöta på motstånd. Det är därför viktigt att ta fram implementeringsstrategier som tar hänsyn till dessa utmaningar.

Vår undersökning visar att för många och för höga krav i upphandlingen begränsar bilpoolens möjligheter. Det finns ett behov att undersöka vilka kriterier som möjliggör hållbara affärsmodeller och hur upphandlarens kompetens kan ökas för att säkerställa en lyckad upphandlingsprocess.

En risk med väl fungerade bilpoolstjänster för arbetsresor är att bilpoolen används även för resor som är lämpliga för cykel eller kollektivtrafik. Här behövs metoder och processer för att undvika dessa effekter.

